

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

The Development of a Contemplative Education Learning Model for Mainstreaming Schools

สลักจิต ตรีธนาอภาส^{1*} สิริวิมล ใจงาม² และเตือนใจ เกียวชี²
Salakjit Triranaopas^{1*}, Siriwiromol Jai-Ngam², and Tuanjai Keawsi²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยมีการศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วม สร้างและศึกษาผลการใช้รูปแบบ ทั้งนี้ได้กำหนดแบบแผนการวิจัยเป็นการทดลองหนึ่งกลุ่มเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือผู้บริหารและครูโรงเรียนบ้านป่าสัก (เทศบาลนครสุพรรณ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต 2 จำนวน 22 คน ผลการวิจัยมีดังนี้

1. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วม โดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูผู้สอนทั่วไป และครูการศึกษาพิเศษ จากโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมจำนวน 3 โรงเรียน พบว่าสภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนโดยภาพรวม ได้รับงบประมาณและสิ่งสนับสนุนตามโครงการการจัดการเรียนร่วมจากเขตพื้นที่การศึกษา มีการพัฒนาและใช้หลักสูตรการเรียนรู้เหมือนกับเด็กปกติ และเห็นว่าครูคือบุคคลสำคัญในการดูแลให้ความรักความเมตตาต่อผู้เรียน ครูต้องมีความรู้ในหลักของจิตวิทยา แต่ครูยังไม่เคยได้รับการพัฒนาให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการสอนใหม่ๆ ที่เฉพาะสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมเลย โดยผู้บริหารให้ข้อสรุปว่า “เทคโนโลยีในปัจจุบันก้าวหน้ามากก็จริง แต่เทคโนโลยียังไม่สามารถแทนครูได้” 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมมีลักษณะสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างความตระหนักรู้ ขั้นน้อมใจสู่การพัฒนา ขั้นมุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ และขั้นเกิดผลจิตตปัญญา มีค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบตามมาตรฐานการประเมินในภาพรวมเท่ากับ 0.75 และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่าด้านความแม่นยำเท่ากับ 0.79 ด้านความเหมาะสมเท่ากับ 0.78 ด้านความเป็นไปได้เท่ากับ 0.78 และด้านการใช้ประโยชน์ เท่ากับ 0.68

¹ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

*Corresponding author; email: jeena@psru.ac.th

2. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มีดังนี้ 1) ผลการนิเทศติดตามระหว่างการใช้รูปแบบพบว่าหลักการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุดคือหลักความรักความเมตตา รองลงมาคือหลักการพิจารณาอย่างไตร่ตรอง กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุด คือ การสร้างความสงบนิ่งด้วยสมาธิ รองลงมา คือ สุนทริยสนทนา 2) ผลการสะท้อนคิดของผู้บริหารและครูหลังใช้รูปแบบ พบว่าครูมีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พึงพอใจในรูปแบบเพราะช่วยให้เข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนร่วมงาน รักและสามัคคีกันมากขึ้น โดยระบุว่าในห้วงเวลาที่ผ่านมามีกิจกรรมที่ทำให้เรารักและเข้าใจกันเช่นนี้มาก่อน และทุกคนมีความเห็นตรงกันในเรื่องการให้ความสำคัญในการดูแลและให้ความรักและความเมตตากับผู้เรียนทั้งเด็กปกติและเด็กเรียนร่วมมากขึ้น ชื่นชอบในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดประสิทธิผลที่ดี 3) ผลการเปรียบเทียบศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่าครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) 4) ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่าภาพรวมประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.72) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.70) ด้านการใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.56) ด้านความแม่นยำ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.60)

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษา การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

Abstract

The purposes of this research were to construct a Contemplative Education Learning model for mainstreaming schools and to study the results of implementing the model. The experimental design was one group Pretest-Posttest design with a school director and 21 teachers from Baan Pasuk School under the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area 3. The findings were as follows:

1. Results from the development of an inclusive education learning model for mainstreaming schools indicated that 1) in general, working conditions in the schools, as interviewed by school director, general education teachers, and special education teachers, schools were allocated budgets and supported from the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area 3 while developing and using the same curriculum as provided for students without disabilities. Moreover, even teachers were seen as important personnel in taking care of their students; they were found not to be trained to be knowledgeable for new specific teaching techniques required for teaching in mainstreaming schools. School directors concluded that “even today technology is advanced, it cannot be replaced the teachers”, 2) the inclusive education learning model for mainstreaming schools consisted of 4

critical stages including raising awareness, gearing to development, implementing immediately, and leading to contemplative results. The overall index of model consistency according to the standards was at 0.75, accuracy standard was at 0.79, propriety standard was at 0.79, and feasibility standard was at 0.78.

2. Results of implementing the inclusive education learning model for mainstreaming schools indicated that 1) the most frequent employed contemplative education principle was compassion followed by the principle of contemplation. The most frequent employed contemplative learning activity was meditation followed by dialogue. 2) Reflection by the school director and teachers indicated that teachers felt more acknowledgeable on employing contemplative education activities to use in their classrooms. They were satisfied with the model since it helped them understand themselves and their colleagues inside the working place. They felt love and united indicating that they had never found such activity to help them love and understand each other before. All teachers agreed that they should pay more attention to both students with and without disabilities at the same level. In addition, teachers suggested that continuing supervision and empowerment should be organized for better effectiveness. 3) Comparison of teacher potential after employing the contemplative education learning model indicated that teachers were more capable of organizing learning activities at a significant level ($p \leq 0.05$). 4) An evaluation of the inclusive education learning model showed the overall mean scores at a high level ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.67). When each aspect was examined, propriety, feasibility, utility, and accuracy scores were found to be high ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.72), ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.70), ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.56), ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.60)

Keywords: The Development of a Learning Model, Contemplative Education, Mainstreaming Schools

บทนำ

จากรายงานพิเศษด้านสิทธิทางการศึกษาของสหประชาชาติที่ให้หลักการสำคัญของกรอบแนวทางการพัฒนาการศึกษาโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนที่รัฐบาลต้องยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงาน คือ การจัดการศึกษาแบบให้เปล่า (Availability) การศึกษาที่ทุกคนเข้าถึงได้ (Accessibility) การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ (Acceptability) และการศึกษาที่ปรับให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Adaptability) ซึ่งการศึกษาถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (เบญจา ชลธารนนท์, 2548: 1) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ แม้จะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อจำกัดในด้านต่างๆ ก็ให้เชื่อว่าจะสามารถพัฒนาได้ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 2 ว่าด้วย สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษามาตรา 10 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมี

ความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการให้จัดตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 21 ระบุว่า “ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้สถาบันทางการศึกษาให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการมากขึ้น โดยในปีพุทธศักราช 2542 กระทรวงศึกษาธิการขานรับด้วยนโยบาย “คนพิการทุกคนอยากเรียนต้องได้เรียน” การดำเนินการจัดการเรียนร่วมยังคงพบปัญหานานัปการ ปัญหาการบริหารงาน การจัดชั้นเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ ครูผู้สอน โดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่มีข้อค้นพบถึงสภาพปัญหา สรุปได้ 2 ประเด็นหลัก (เบญจา ชลธารันนท์, 2548: 80; อารีย์ เฟลินชัยวานิช, 2549: 80; บุษบา ตาไว, 2550: 91-93) ได้แก่ ปัญหาด้านผู้สอนและปัญหาด้านการจัดกิจกรรม โดยปัญหาด้านครูผู้สอนคือครูผู้สอนและครูที่จบการศึกษาพิเศษโดยตรงน้อย ครูมีภาระงานอื่นมาก ไม่มีเวลาดูแลนักเรียน และโดยเฉพาะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในลักษณะของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทที่อยู่ในชั้นเรียนร่วม ครูผู้สอนมีเจตคติที่ไม่ค่อยดีต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนร่วม และคิดว่านักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นภาระ ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และปัญหาด้านการจัดกิจกรรม คือ ขาดการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้รู้จักและคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม ขาดการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่มาเรียนร่วม ได้รู้จักและเข้าใจกัน ขาดการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมเจตคติให้กับครูผู้สอน และนักเรียนทั่วไป ให้มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

จากข้อสรุปปัญหาของการจัดการเรียนร่วมและจากงานวิจัยหลายเรื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนร่วมยังไม่พัฒนา และท่ามกลางกระแสของการแสวงหาวิธีการ/นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาในการเรียนการสอน ดูเหมือนจะเป็นความพochtที่น้ำจะลงตัว สำหรับกระแสที่มีการตื่นตัวในแนวคิดเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ขึ้นในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมองเห็นว่า เรากำลังต้องการการทบทวนและปฏิวัติการเรียนรู้ของมนุษย์ใหม่อย่างเร่งด่วน เป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งการพัฒนาด้านในการวางพื้นฐานจิตใจและกระบวนทัศน์ใหม่ที่เป็นองค์รวมอย่างแท้จริง และเน้นการส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความงาม และความดี และจะช่วยนำพาสังคมโลกไปสู่ความสุขที่แท้จริงได้ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551: 5) และด้วยความเชื่อจากแนวคิดที่ว่า จิตตปัญญาศึกษา คือกระบวนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ไม่ว่าจะเรียนรู้ในเรื่องใดหากได้ผ่านการคิดใคร่ครวญ การเรียนรู้แบบองค์รวม มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีปัจจัยเกื้อหนุน และมีผู้สอนที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้เรียนที่ได้รับการอบรม สั่งสอนด้วยวิธีการเช่นนี้จะมีจิตใจที่เข้มแข็ง เข้าถึงความดี ความงาม มีความตระหนักรู้ เข้าใจโลกและเข้าใจชีวิตได้เป็นอย่างดี สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ

ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล เป้าหมายของจิตตปัญญาศึกษา คือเยาวชนไทยมีคุณธรรม ความดีงาม มีปัญญา รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น และเป็นผู้ที่รู้ อยู่ดีมีสุข มีชีวิตที่ก่อประโยชน์เกื้อกูล เพราะจิตตปัญญาศึกษาจะช่วยให้เกิดการรู้จักตัวของตัวเอง เกิดปัญญา และปัญญานำมาสู่การเข้าถึงความจริงสูงสุดหรือบางทีก็กล่าวว่า เข้าถึงความจริง ความดี ความงาม (ประเวศ วะสี, 2550: 13-14) จากแนวคิดและหลักการดังกล่าว ในมุมมองของผู้วิจัยจึงคิดว่ากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการนำมาพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีงานวิจัยหลายเรื่องที่มีข้อค้นพบที่ยืนยันว่า กระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษามีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน เป็นการเปลี่ยนที่มีความหมายและยั่งยืน มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ รวมถึงการเกิดจิตสำนึกที่ต่อสังคมและส่วนรวม เชื่อมโยงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสรรพสิ่งต่างๆ ได้ ผู้วิจัยนำมาเป็นปฐมเหตุสำคัญในการทำวิจัยในครั้งนี้ ด้วยจิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายใน ทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ที่จะเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2549; วิจักขณ์ พานิช, 2549) นอกจากนี้ยังมียานวิจัยที่มีความเด่นชัดในข้อค้นพบของ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2546) เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์” โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเองที่นำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนสัตยาไส พบว่ารูปแบบดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนปรากฏขึ้น งานวิจัยของ สุวรรณ ชิวพฤกษ์ และชากุล สิ้นไชย (2551) ที่ศึกษา “ผลจากการนำโครงการศิลปะสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตภายใน” ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าหลังการเข้าร่วมโครงการ นักศึกษามีความเข้าใจตนเองมากขึ้น ยอมรับตนเอง เห็นพฤติกรรมตนเองทั้งในสภาวะอารมณ์ปกติ และอารมณ์ที่แปรปรวน มีผลต่อการเข้าใจโลกมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ที่ศึกษาผลการสอนจิตตปัญญาศึกษาโดยบูรณาการในรายวิชาเทอร์โมไดนามิกส์ 1 และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าผู้เรียนสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของตนเองในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับโลกทัศน์ การนิยามความสุข การนึกถึงคนรอบข้าง การนึกถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม การมีความรักความเมตตา นอกจากนั้นยังได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในรายวิชาศาสนาเปรียบเทียบ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการได้สุนทรียสนทนาในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เรียนตัดสินผู้อื่นน้อยลง ฟังมากขึ้น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ใจเย็น อ่อนน้อมและเคารพในความหลากหลายมากขึ้น

ข้อมูลเชิงประจักษ์ดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นว่ากระบวนการและกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาช่วยปรับเปลี่ยนมุมมอง ความรู้สึก เจตคติ ได้จริง ประกอบกับประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน การสอนและการวิจัยด้านจิตตปัญญาศึกษาทั้งในระดับอุดมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้วิจัย จึง ทำให้เชื่อมั่นว่า กระบวนการเรียนรู้ด้วยหลักการของจิตตปัญญาน่าจะเป็นนวัตกรรมใหม่ที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเรียนร่วมได้

ด้วยหลักการและแนวคิดสำคัญที่มุ่งให้ครูผู้สอน นักเรียนทั่วไป และเด็กพิเศษ เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง จากการได้เรียนรู้ที่จะรู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักความเมตตา มีจิตสำนึกที่ต่อส่วนรวม มีสติในการดำเนินชีวิต เข้าถึงความจริง ความดี ความงาม รักและเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ทั้งครูและผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ไม่พบว่ามิจานวิจัยที่ศึกษาหรือพัฒนานวัตกรรมด้านจิตตปัญญาศึกษาเกี่ยวกับเด็กพิเศษเลย จึงเห็นความจำเป็นใน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมขึ้น เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ

1.1 สภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วม ด้านรูปแบบการจัดการเรียนร่วม การจัดหลักสูตรสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน มีการจัดอบรมปฏิบัติการครูผู้สอนเพื่อให้เข้าใจกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา และเกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองจนขยายผลไปสู่การจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนซึ่ง อาจจัดในรูปแบบต่างๆ เช่น อบรมหลักสูตรระยะสั้น จัดเป็นโครงการค่ายกิจกรรมต่างๆ ตั้งชมรม ชุมนุม กลุ่มสนใจ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเสริมหลักสูตร 8 สาระหลักของโรงเรียน โดยมีหลักการแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา 7 หลักการ คือ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ หลักความรักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญหน้า หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูโรงเรียนบ้านป่าสัก (ทศพลอนุสรณ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 3 จำนวน 22 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรอิสระ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียน ที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

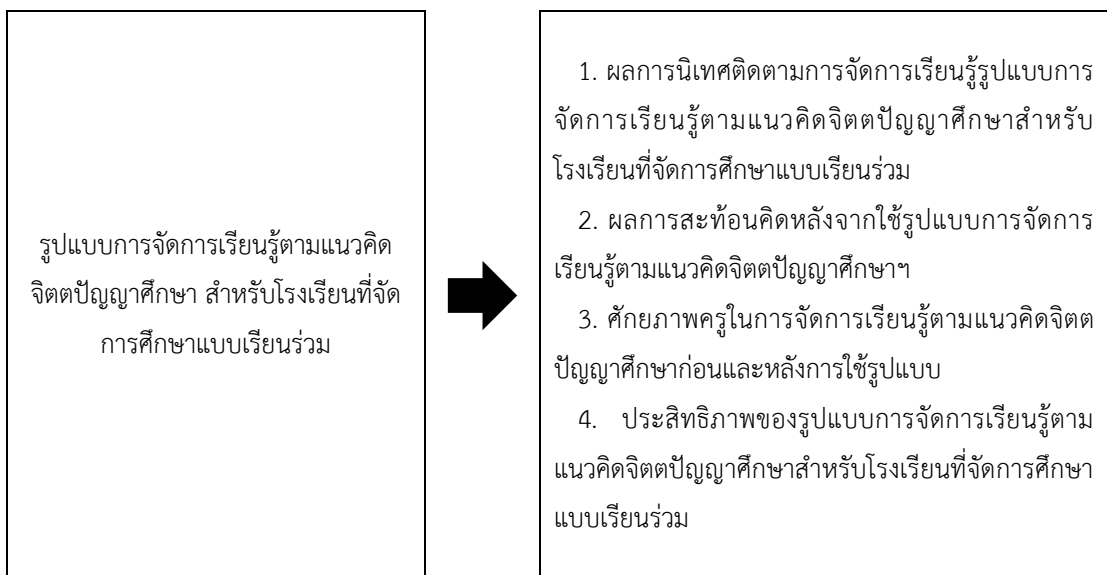
3.2 ตัวแปรตาม

- 1) ผลการนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
- 2) ผลการสะท้อนคิดหลังจากใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
- 3) ศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
- 4) ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

4. ขอบเขตด้านเวลา

ทดลองใช้รูปแบบ 1 ภาคเรียน คือภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

1.1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูการศึกษาพิเศษ และครูผู้สอนทั่วไป ในโรงเรียนเรียนร่วม 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 3 คน รวมจำนวน 9 คน

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม มีข้อคำถาม 3 ประเด็น คือ รูปแบบการจัดการเรียนร่วม หลักสูตรสภาพปัญหา มีการหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านการศึกษาพิเศษ และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน พิจารณาความเที่ยงตรงและความเหมาะสมของประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) และนำเสนอแบบพรรณานาวิเคราะห์

1.2 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

1.2.1 ผู้วิจัยร่างรูปแบบโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษา การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม และข้อมูลพื้นฐานจากศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมโดยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 3 โรงเรียน ได้รูปแบบ 4 ขั้นตอน 6 โมดูล 14 กิจกรรม

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารรูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ที่ผู้วิจัยร่างขึ้น หาคุณภาพรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านหลักสูตร ด้านการศึกษาพิเศษ และด้านวัดและประเมินผลการศึกษา ปรับรูปแบบตามที่มีการให้ข้อคิดเห็นจากการสรุปสาระจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยการนำรูปแบบไปทดลองใช้ในโรงเรียนเรียนร่วม 1 ภาคเรียน มีดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านป่าสัก (ทศพลอนุสรณ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 22 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1.2.1 ชุดฝึกอบรม จำนวน 6 โมดูล 14 กิจกรรม

1.2.2 แบบรวบรวมข้อมูลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จำนวน 4 ชุด ได้แก่

1.2.2.1 แบบบันทึกการนิเทศติดตามระหว่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หาคุณภาพเครื่องมือโดยการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของประเด็นในการนิเทศติดตามจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.2.2.2 แบบบันทึกการสะท้อนคิดหลังการใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้อตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม หาคุณภาพเครื่องมือโดยการพิจารณา

ความถูกต้องเหมาะสมของประเด็นในการสะท้อนคิด จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ด้านจิตตปัญญา

1.2.2.3 แบบประเมินศักยภาพการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม กำหนดศักยภาพการจัดการเรียนรู้ 2 ประเด็นหลัก 2 คือ ศักยภาพของครูด้านความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และด้านความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีรายการประเมิน 20 รายการ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปากกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยกำหนดค่าเป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ ได้รับการพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตรวจสอบความสอดคล้องโดยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านการศึกษาพิเศษ ด้านสื่อและนวัตกรรมการศึกษา ด้านวัดและประเมินผล และด้านหลักสูตรและการสอน กำหนดค่าความสอดคล้องแต่ละรายการไม่น้อยกว่า 0.60

1.2.2.4 แบบแบบประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม ใช้การประเมินตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความแม่นยำ หากคุณภาพของเครื่องมือจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตรวจสอบความสอดคล้องโดยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญาศึกษา ด้านการศึกษาพิเศษ ด้านสื่อและนวัตกรรมการศึกษา ด้านวัดและประเมินผล และด้านหลักสูตรและการสอน กำหนดค่าความสอดคล้องแต่ละรายการไม่น้อยกว่า 0.60

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบรวบรวมข้อมูลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จำนวน 4 ชุด ดังนี้

1.3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการนิเทศติดตามระหว่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยการสังเคราะห์สาระจากการสัมภาษณ์

1.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสะท้อนคิดหลังการใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยการวิเคราะห์สาระจากคำพูดของครูหลังการจัดอบรม

1.3.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินศักยภาพการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยการหาค่าเฉลี่ย $\bar{x}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

1.3.4 วิเคราะห์ประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยทั้ง 2 ตอน มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้มาจากการสังเคราะห์ผลการศึกษาศาภาพการดำเนินงานการจัดการเรียนร่วม และศึกษาเอกสารแนวทางในการสร้างรูปแบบ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญา แนวคิด และหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา การเรียนร่วม ได้รูปแบบมีลักษณะสำคัญ 4 ขั้นตอน เป็นการประชุมและอบรมเชิงปฏิบัติการ จำแนกเป็นโมดูล จำนวน 6 โมดูล ดังนี้

- 1) ขั้นสร้างความตระหนักรู้ โดยประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้บริหารและครู ระยะเวลา 1 วัน
โมดูลที่ 1 รู้จักจิตตปัญญาศึกษา
- 2) ขั้นน้อมใจสู่การพัฒนา โดย อบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะเวลา 2 วัน
โมดูลที่ 2 รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น
โมดูลที่ 3 เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น
โมดูลที่ 4 การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น
- 3) ขั้นมุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ โมดูลที่ 5 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
 - ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักการจิตตปัญญาศึกษา 7 หลักการ
 - ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน
 - ครุณาไปจัดการเรียนรู้ 1 ภาคเรียน
 - ผู้วิจัยนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานระหว่างภาคเรียน 1 ครั้ง
- 4) ขั้นเกิดผลชัดจิตตปัญญา โมดูลที่ 6 นำเสนอผลการจัดการเรียนรู้
 - ศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มทักษะการดำเนินงาน 1 ครั้ง
 - สัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 1 ครั้ง

2. ผลการศึกษามาตรการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการศึกษาใน 4 ลักษณะ ประกฏผลดังนี้

2.1 ผลการนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลักการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ หลักความรักความเมตตา หลักการพิจารณาอย่างไตร่ตรอง และหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การสร้างความสงบนิ่งด้วยสมาธิ สุนทรียสนทนา และการใช้ศิลปะและดนตรี

2.2 ผลการสะท้อนคิดหลังใช้รูปแบบ พบว่าครูมีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พึงพอใจในรูปแบบเพราะช่วยให้เข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนร่วมงาน รักและสามัคคีกันมากขึ้น โดยระบุว่า “ในห้วงเวลาที่ผ่านมามีกิจกรรมที่ทำให้เรารักและเข้าใจกันเช่นนี้มาก่อน” และทุกคน

มีความเห็นตรงกันในเรื่อง “การให้ความสำคัญในการดูแลและให้ความรักและความเมตตาแก่ผู้เรียนทั้งเด็กปกติ และเด็กเรียนร่วมมากขึ้น” ขึ้นข้อในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประเด็นที่สอง คือ ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่านักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุก ชอบเรียน และที่เห็นชัดเจนคือเด็กปกติและเด็กพิเศษที่เรียนร่วมกันรักและช่วยเหลือกันในระหว่างมีกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดประสิทธิผลที่ดี

2.3 ผลการเปรียบเทียบศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่า ครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้หลังการใช้รูปแบบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$)

2.4 ผลการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับ โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม พบว่าโดยภาพรวมประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.72) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.70) ด้านการใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.56) ด้านความแม่นยำ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.60)

สรุปและอภิปรายผล

ผลการใช้รูปแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม สามารถอภิปรายในแต่ละรายการได้ ดังนี้

1. จากผลการนิเทศติดตามการจัดการเรียนรู้ พบว่าหลักการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ หลักความรักความเมตตา หลักการพิจารณาอย่างไตร่ตรอง และหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ครูนำมาใช้มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การสร้างความสงบนิ่งด้วยสมาธิ สุนทรีสนทนาและการใช้ศิลปะและดนตรี การที่ครูนำหลักความรักความเมตตา หลักการพิจารณาอย่างไตร่ตรอง และหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวดี สุวรรณาคะ (2552) โดยการพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ของนักศึกษาพยาบาลด้วยการดูแลแบบองค์รวม ด้วยหลักการสุนทรีสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การผ่อนคลายกระตือรือร้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นวิธีการของครูตามหลักของความรักความเมตตา การใส่ใจห่วงใยในศิษย์ และสอดคล้องกับ เตือนใจ เกียวซี (2553) ที่ใช้รูปแบบการสอนแนวคิดจิตตปัญญาพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยรูปแบบ ส.ค.ส. คือ สมาธิ คิดด้วยใจอย่างไตร่ตรอง และสะท้อนความคิด

2. จากผลการสะท้อนคิดหลังใช้รูปแบบ พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และพึงพอใจในรูปแบบเพราะช่วยให้เข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนร่วมงาน รักและสามัคคีกันมากขึ้น โดยระบุว่า “ในห้วงเวลาที่ผ่านมามีกิจกรรมที่ทำให้เรารักและเข้าใจกันเช่นนี้มาก่อน” และทุกคนมีความเห็นตรงกันในเรื่อง “การให้ความสำคัญในการดูแลและให้ความรักและความเมตตาแก่ผู้เรียนทั้งเด็กปกติ และเด็กเรียนร่วมมากขึ้น” สำหรับผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน พบว่า นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน ชอบเรียน และที่เห็นชัดเจนคือเด็กปกติและเด็กพิเศษที่เรียนร่วมกันรักและช่วยเหลือกันในระหว่าง มีกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิด

ประสิทธิผลที่ดี จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยช่วยพัฒนาด้านเจตคติ ความคิดและความรู้สึกที่ดีทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวดี สุวรรณาคะ (2552) ที่พบว่าหลังใช้หลักการของจิตตปัญญาศึกษา จะเกิดคุณลักษณะที่ดีในการทำงานเป็นทีม เข้าใจและให้อภัยเพื่อนได้มากขึ้น มีสติมากขึ้น เข้าใจโลกอย่างถ่องแท้ และงานวิจัยของ เตือนใจ เกียวสี (2553) ที่ใช้หลักการจิตตปัญญาศึกษารูปแบบ ส.ค.ส. สอนนักศึกษา รายวิชาความเป็นครู พบว่าหลังสอนนักศึกษามีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สูงขึ้น และให้ความสำคัญในการที่จะปรับปรุงตนเองเพื่อความเป็นครูที่ดีในด้าน ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบและการแต่งกาย อีกทั้งงานวิจัยของ สุวพัชร ช่างพินิจ (2553) ที่ศึกษาผลการจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษารายวิชาการเรียนรวม พบว่านักศึกษามีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สูงขึ้น คุณลักษณะโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์สูงขึ้นไปคือ ความมีน้ำใจ ความอ่อนน้อม สัมมาคารวะ และงานวิจัยของ วิชญา ผิวคำ (2553) ศึกษากระบวนการเรียนรู้บนฐานแนวคิดจิตตปัญญาศึกษากับ นักศึกษาปริญญาโท จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่านักศึกษาเป็นผู้มีสติ รู้ตัวอยู่กับปัจจุบัน ควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ดีขึ้นทั้งวาจาและการกระทำ เข้าใจและยอมรับตนเอง การเข้าใจและยอมรับผู้อื่น และการเข้าใจและยอมรับความเป็นจริงตามธรรมชาติ

3. จากผลการเปรียบเทียบศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา พบว่าครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้หลังการใช้รูปแบบสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ หลุทัย อนุสรราชกิจ และศิริประภา พงุทธิกุล (2553) ที่พัฒนาครูที่สอนระดับปฐมวัยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกระบวนการเรียนรู้แนวทางจิตตปัญญาศึกษา พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ทางจิตตปัญญาสูงขึ้นทุกด้าน แยกเป็น ด้านความรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจด้านเจตคติ ครูพัฒนาด้านความเมตตา ความเอื้ออาทรที่มีต่อเด็ก ด้านทักษะวิชาชีพ ครูมีทักษะทางวิชาชีพและการปรับพฤติกรรมเด็กสูงขึ้น

4. จากผลการประเมินประสิทธิของรูปแบบ พบว่าโดยภาพรวมประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.41$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.47$) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.40$) ด้านการใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.39$) ด้านความแม่นยำ ($\bar{x} = 4.38$) จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สำหรับโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม มีผลการประเมินในระดับมากทุกรายการทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความแม่นยำ น่าจะมีปัจจัย ดังต่อไปนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญ ในการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญของการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรม พร้อมให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ใช้สถานที่ในการอบรมและทำกิจกรรมทุกครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมกับครูทุกขั้นตอน การที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบในครั้งนี้ด้วย

2) ความมุ่งมั่นและความตั้งใจของครู โรงเรียนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนา ทั้ง 4 ขั้นตอน ตั้งแต่ ขั้นการสร้างตระหนักรู้ น้อมใจสู่การพัฒนา มุ่งหน้าลงมือปฏิบัติ เกิดผลชัดจิตตปัญญา โดยที่

ทุกขั้นตอนผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมเกือบทุกกิจกรรม จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งกระบวนการการจัดตั้งปัญหาทำให้ผู้วิจัยกับครูที่ร่วมกิจกรรมเกิดความผูกพันและมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ติดต่อกัน และผู้วิจัยรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของความคิด เจตคติของครูที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ และให้ความร่วมมือทุกกิจกรรม ส่งผลให้ประสิทธิภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมากด้วย

3) ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของวิทยากร ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของวิทยากรเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งวิทยากรเป็นคณาจารย์ผู้สอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และเป็นผู้ที่มีวุฒิและประสบการณ์ด้านการศึกษาพิเศษ คณะวิทยากรมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมตลอดกระบวนการในการใช้รูปแบบฯ ตั้งแต่ให้ความรู้ในการอบรม ปฏิบัติการ การนิเทศติดตาม การศึกษาดูงาน และการสะท้อนคิดหลังใช้รูปแบบฯ ซึ่งน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม โดยจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้บริหารและครูในโรงเรียนให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพราะการจัดการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานอกจากจะมีความมุ่งมั่นตั้งใจแล้ว บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องควรเข้าใจ รวมทั้งสถานที่ในการจัดการเรียนรู้จะต้องเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรม เช่น การทำสมาธิแบบสั้นๆ การล้อมวงสนทนา การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะเพลง

2. วิทยากรในการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านจิตตปัญญาศึกษาและเด็กพิเศษ

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุน หรือส่งเสริมทั้งการจัดโครงการงบประมาณในการพัฒนาครูตามรูปแบบฯ ให้กับทุกโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วม และมีการนิเทศติดตามเพื่อหนุนเสริมให้กระบวนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยต่อในลักษณะที่ นำรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไปใช้แล้วศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองของเด็กปกติและผู้ปกครองของเด็กพิเศษที่มาเรียนร่วม เช่น ศึกษาความเปลี่ยนแปลงหรือความคงอยู่ของพฤติกรรมของผู้เรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน

2. ควรมีการวิจัยที่ใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยมีการเปรียบเทียบตามกลุ่มสาระวิชา

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2550). *การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย*. (วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เดือนใจ เกียวซี. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการสอนรายวิชาความเป็นครูและการพัฒนาวิชาชีพครูด้วย
กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ธนา นิลชัยโกวิท. (2551). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและจิตตปัญญาศึกษา. ใน *การประชุมวิชาการ
ประจำปี 2551 เรื่อง จิตตปัญญาศึกษา : การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์/โครงการศูนย์จิตตปัญญา
ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล*. (น. 139-168). นครปฐม: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุษบา ตาไว. (2550). *การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการจัดการเรียนร่วม โดยใช้โครงสร้างชีวิตของ
โรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนร่วมจังหวัดสุโขทัย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.
- เบญจา ชลธารินทร์. (2548). *คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างชีวิต*. กรุงเทพฯ: เพทายการพิมพ์.
- ประเวศ ะสี. (2549). *จิตตปัญญาศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหิดล: ปาจารย์สารฉบับศึกษาปริทัศน์.
- ประเวศ ะสี. (2550). *การเรียนรู้ใหม่ ไปให้พ้นวิกฤติแห่งยุคสมัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- เยาวดี สุวรรณาคะ. (2552). *การพัฒนาการดูแลแบบองค์รวมด้วยจิตตปัญญาศึกษา: กระบวนการค้นพบใหม่ของการ
ศึกษาพยาบาล (รายงานการวิจัย)*. สุรินทร์: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร สถาบันพระ
บรมราชชนก.
- วิจักขณ์ พานิช. (2549). การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อพัฒนาบัณฑิต
อุดมศึกษาไทย ครั้งที่ 6*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- วิษญา ผิวคำ. (2553). *กรณีศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้นับพันฐานแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา*. (วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุพพัชร ช่างพินิจ. (2553). *ผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อคุณลักษณะทั่วไป
คุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาประกาศนียบัตร
วิชาชีพครูที่เรียนวิชาการศึกษาแบบเรียนรวม (รายงานการวิจัย)*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พิบูลสงคราม.
- สุวรรณา ชิวพฤกษ์, และชากุล สิ้นไชย. (2551). ศิลปะสร้างสรรค์คลยภาพภายใน. ใน *การประชุมวิชาการ
ประจำปี 2551 จิตตปัญญา: การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์ โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หฤทัย อนุสรราชกิจ, และศิริประภา พุทธิกุล. (2553). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา
ศึกษาสำหรับครูปฐมวัยในเขตภาคตะวันออก*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2546). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อารีย์ เพลินชัยวานิช. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมดีเด่นของภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2548*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.